

NŐK VILÁGA.

AZ UNITÁRIUS KÖZLÖNY MELLÉKLAPJA.

FŐMUNKATÁRSOK: FANGHNÉ GYUJTÓ IZABELLA, PERCELZNÉ
KOZMA FLÓRA, RAFFAJ IRMA.

Az iskolaév végén.

Vége az iskolaévnak, a nevelőintézetek megürültek, kihalt belőlük az élénkség, az élet, magukkal vitték az ország minden tájára a hazaszállott tanuló ifjak, leányok, hogy benépesítsék azokkal az otthont, a szülői, rokoni házat, a mely tiz hónapon keresztül nélkülözötte a vidám gyermekarcok látását, az ifjui hangok kellemes csengését, a gyermeki szeretet édességét.

Oh hány apa, anya, vagy ezek helyettese várt szivrepesve erre az időre, hány szerető szülő készülődött hetek óta a megérkezés napjára, különösen az édes anyák, hogy csinosították házukat, sütöttek, főztek, hogy kedvencz ételikkel, csemegéikkel várhassák haza szeretteiket, a kik — bármilyen jó dolguk volt is a távolban — az anyai szeretetnek, gondoskodásnak mégis csak megérezték olykor a hiányát.

És most lássuk egy kissé, vajjon mit hoztak magukkal az iskolából hazatért ifjak, leányok, különösen az utóbbiak, a kik sokkal inkább tartoznak a mi hatáskörünkbe? Mit hoztak magukkal, a mivel megköszönjék szüleiknek azt a sok aggodalmat, költséget, gondoskodást, az érettük, utánuk elszállt sok vágyó sohajtást? Hisz nem kívánnak ők sokat, csak egyből, csak egyetlen egy dologból, a melyért sok mindent mást el tudnak nézni, megtudnak bocsátani, és ez: a szeretet, a meleg gyermekszív ragaszkodása, hálája.

És mit hoztak haza még ezen kívül? Több, kevesebb tudományt, ügyességet, a miket a lefolyt év alatt sikerült elsajátítaniok. Ezenkívül bizonyára egy kis társadalmi jártasságot, biztosabb fellépést, a mire szintén szükség van az életben, egy kis izlést, csinosítást az öltözködésben, a művészet apróbb ágaiban, zenében, rajzban, műhímzésben s több ilyesmiben.

De nem vitték-e ezt túlságba? nem fejlődött-e ki ennek következtében lelkükben a hiuság? a kicsinylés az otthon szerényebb képe iránt? az elégedetlenség az egyszerűbb környezettel? a vágyakozás olyasmi után, a mi nincs összhangban az otthoni vagyoni viszonyokkal? megvetése a házi foglalatosságoknak, gazdasszonyi teendőknek?

Oh ha így van, az nagyon szomorú jelenség és arra vall, hogy csak féltudást, félműveltséget sikerült elsajátítaniok és ezt a hiányt sietve kell pótolniok.

De hogyan, mi móddal? honnan vegyék hozzá az eszközöket? hisz vannak, a kik többé nem térnek vissza az iskolába s ha mégis, hátha ott ismét csak az előbbi hibába esnek?

Pedig csak gondolkozatok kedves leánykáim, keresgéljétek egy kissé, találni fogtok ilyen eszközöket.

S hogy a kereséssel sok időt ne töltsétek, én mindjárt ajánlok nektek három olyan szert, a mivel könnyű lesz magatokon segíteni.

Az elsőt, a leghathatósabbat fennebb már megneveztem. A szeretet az, a mi legigazabb útmutatónk az élet útvesztőjében, a szeretet azok iránt, a kik hozzátok tartoznak, szeretettel gondolnak, a szeretet az otthon iránt, a mely mindazt magában foglalja, a mi szíveteknek kincs, a szeretet a természet iránt, a melynek teremtményei vagytok, a környezet iránt, a melyből, ha rövid időre ki is szakadtatok, végezetül mégis csak visszakerültök oda.

A második szer: a munkásság.

A munka, legyen az testi, vagy szellemi, durvább, vagy finomabb, egyiránt nemesíti a lelket, ha jó kedvvel, vonakodás nélkül vállalkozunk rá.

Igyekezzenek hát iskolából hazatért leányaink munkával elfoglalni magukat, még pedig nemcsak úgy, hogy holmi csipke-munkával leüljenek a virágos ablak mellé és a mellett üres ábrándképekkel foglalkozva, unatkozzanak. Hanem vegyenek részt a házi teendőkben, segítsenek édes anyjuknak a ház, a gazdasássonyság körében és ezzel pótolják azt, a mihez az iskolaév folyamán úgy sem juthattak.

És végül még egy szert ajánlok, egy nélkülözhetlent: az igaz vallásosságot. A ki igazán vallásos, a ki átérzi, megérti a Jézus alázatosságát, az nem néz le senkit, semmit kicsinylőleg, az lelkileg felülemelkedik az apró világi hiúságokon, annak a szelleme magasabbra tör, nemesebb vágyakkal van felruházva, minthogy kicsinyes dolgokon akadjon fenn.

A vallásosság az, a mi a kevésbbé tudósnak is megadja azt az igaz tapintatot, a mely az életnek annyi veszedelmén átsegíti, Isten nagyságának az ismerése teszen képessé a saját csekély voltunknak a tudatára.

Igy, ha már hazahoztátok magatokkal az ifjui életet s annak az élénkségével megtöltöttétek az édes otthont, ne feledjétek kedveseitek teljes kielégítésére oda még betelepíteni a szeretetet, munkásságot és igaz vallásosságot.

Ezek társaságában boldogan töltitek el majd a nyári szünidőt, ezektől vezérelve biztosan léphettek ismét az iskola falai közé, vagy ha ezek többé nem kell, hogy magukba fogadjanak, bátran indulhattok el az élet utain.

F. Gy. I.

Könyveinkről.

(Folytatás.)

Visszatérve dr. Boros tanár felolvasásaihoz, kedves és kedélyes képet tár fel előttünk »*Unitárius élet Észak-Amérikában*« című munkájában az ottani viszonyokról. Először is hivatkozik arra a barátságos, kedves vidéki szokásra, hogy *az ablakok függőnyeit nem bocsátják le este*, hadd sugározzék lámpásukból a világosság ki a kertbe, meg az útra. »Kellemes dolog — mondja Boros — ha az ablak alatt, az éj sötétében elveszett rózsabokornak, egy-két nyílását *megvilágítja* és *földéri* a mi lámpásunk és hasznos is, ha az elkésett utas elébe kijutott egy-két sugár, figyelmezteti őt az úton az elemek vagy az emberek rombolására.« Neki úgy tetszik, hogy ez hú jellemzése az ámerikai unitáriusok életének és működésének. Mikor egyházzá alakultak, nem kötötték le szívöket s m szavukat, ismeretlen isteneknek, nem vontak fátyolt szemükre. »Más egyházak alapítói megirták a hitvallást követőiknek ez előtt több száz vagy ezer esztendőkkel, megállították az istentisztelet módját, biztonságba helyezték magukat a változások ellen, de be is zárták ajtóikat az új igazságok előtt. »*Az unitáriusok szívöket és lelköket is nyitva tartják.*«

Rámutat azután e felolvasás az ámerikai unitarizmus *liberális* jótékonyására, mely szerint *saját egyházának megrövidítésével* mindig általánosságban végzi a jótékonyt, »Nem azért építik templomaikat, hogy ezek útján új egyháztagokat fogdossanak, ha nem azért, hogy minél több alkalmat nyujtsanak mindenkinek eszméik, életök és *szívök verésének* megismerésére.« Egy unitárius lelkész elbeszélését idézi a felolvasó a következő szavakban: »Van egy szép város ebben az országban, a melyben két fiu született és férfiuvá meg gazdaggá is lett. Az unitárius tenni akart valamit a városáért és alapított egy nagyszerű *nyilvános könyvtárt*. A másik — aki a püspöki anglikán egyház tagja volt — szintén akart tenni valamit a városáért és építtetett egy templomot a *felekezetiének!*«

»Egy másik városban egy unitárius lelkész négymillió koronát gyűjtött csaknem teljesen a saját hiveitől nyilvános iskolákra, holott az ő temploma és egyháza nem valami fényesen állott.«

»Tarry-townban, a Hudson partján, egy felséges szép kertet és kastélyt ajándékozott egy unitárius nő unitárius gymnasiumnak. Az első évre csak egy néhány tanulót vettek föl, ötöt vagy hatot, s azok közül egy *congregationalista*, egy *episcopelianus*, egy *presbyterianus* és egy *katholikus* volt!»

»Olvastam — folytatja dr. Boros — Whitman Walter unitárius költőről a következő érdekes fölgyezést. New-Yorkban lakott s szeretett mindennap kocsikázni a város legszebb utcáján végig. Egyik télen egyszer álmélkodva látják az úton járók, hogy a költő egyedül van, a kocsis helyén ül és ő maga hajt a leghidegebb téli időben. Később megtudták, hogy az öreg kocsis beteg lett, s hogy ne veszítse el fizetését, a költő nem fogadott helyébe mást, hanem ő maga végezte el teendőit s pontosan kiadta neki fizetését.

Ugyanez az ember megtette még azt is, pedig nem volt orvos, sem pap, hogy el ment a kórházba, leült a beteg ágya mellé, levelet irt helyette; a haldokló mellett letérdelt az ágyhoz, meghallgatta utolsó kívánságát, gondoskodott, hogy az özvegy, vagy árvák megkapják az utolsó izenetet és a hátramaradott holmit . . .»

»Bizony ez az ember sem volt pogány, hanem keresztény. *Keresztény*, de milyen értelemben?!« mondja a felolvasó

Azért idéztem ezeket a helyeket, hogy ismét rámutathassak arra a befolyásra, melyet a mi áldott vallásunk gyakorol az emberi lélekre!

Elmondja továbbá e kis füzet tartalma, hogy a new-yorki papné külföldön utazó férjét, ha nem is épen a szószéken, de a templomban igen jól tudja helyettesíteni. Az idegent ellátja minden felvilágosítással, a közönséget templom után fogadja, társalog velük a szószékről hallott kérdések vagy ekklésia dolgai felől.

»Az új világban az unitáriusok nagyon is az *élite* közönséghez tartoznak. Náluk meg van testesülve a becsület és a becsülés. Köztük, sem új Angliában, sem a Csendes-tenger mellett, sem Californiában nem lehet föltalálni azt az ismert *ámérikai typut*, a mely az európai élcslapokban figurál. Lehet, hogy ez az unitarizmusnak hátránya is. Talán e miatt nem tud hozzá jutni a tömeghez. Ahhoz a tömeghez, a mely hozzá van szokva a pinczelakások nedves levegőjéhez, gőzéhez és sok más homályos dologhoz, a mi nem szenved a világitó nap sugarait. Szabad-e kimondanom e helyen, hogy *ebben a tekintetben az unitarizmus mindeütt megegyezik.*«

Végül még annyit közlök ezen érdekes felolvasásból, hogy n *szellemi mozgalmat* Channing teremtette meg, mert az 1819-ben Baltimoreban elmondott nagyszabású beszéde *korszakot alkotó*

volt. Parker működéséről és nagyszabású szónoklatairól szintén hallhatunk e műben, jelezve, hogy akkora volt a vonzerő szónoklataiban, hogy „közönséges templomban nem fért el, egy hatalmas sátort kellett építeni számára, hogy bár csak egy kis rész hallhassa a hallani vágyók közül.»

Ismerteti azután a lapjaikat, füzetes vállalataikat, 1865-ben szervezett Nemzeti Conferenciájukat, ezen szavakkal végezve e tanulságos felolvasást: »*Ha a ti szívetek nem volna oly fogékony, ha a ti buzgóságtok lankadni kezdett volna, ime itt van az Óceánon túl élő hitrokonok, édes testvérek példája!*«

Dr. Boros György egyik egyházi beszédéről teszek még röviden említést, melynek czime »*Az unitárius vallás fő elvei*« és szintén külön füzetben jelent meg. Mint czime is mutatja, a mi egy Istenünkről, egyszerű ember Jézusunkról és szentlelkünkről szól, azzal a keresetlen egyszerűséggel, a mely az unitárius íróknak kiváló tulajdonuk. Lapunk szűk tere miatt szabadjon csak a következő jellemzetes sorokat belőle idézni.

»Korunk minden törekvése oda irányul, hogy az ember minél szabadabb, minél önállóbb lény legyen. Soha az ember becse akkora nem volt, mint most, midőn megszűnt a születéssel örökölt elsőségi jog; s mégis éppen most kezd uralkodni az a nézet, hogy az ember csupán a föld szülöttje, ki csak fokozatilag különbözik a többi állatoktól lényegileg csak olyan, mint azok. Honnan származhatik ez az ellenmondás? Egyenesen onnan, hogy az ember mindenben, még a vallásban is, szeret a kor uralkodó eszméinek hódolni már pedig ma a *realismus* és *positivismus* ülnek diadalt Életben úgy, mint foglalkozásban, költészetben úgy, mint bölcséletben a reálist keressük, s az idealizmusnak mintha nem volna honja korunk civilisatiójában.«

»A vallás hirdetője« mondja beszédének végén dr. Boros, »ugy miként hívója jöjjön azzal tisztába, hogy a *szellemi élet folyton halad*, s ezt követeli a testi élettől is s soha sem kell attól félni, ha ez a testi életben *rombolással* van összekötve«

»A mi történik az építészetben, ugyanaz történik az irodalomban is. Homer Iliassában, Dante Divina Comediájában, Shakespeare színműveiben az eszme több hódolót számlál ma, mint mikor irattak, de a nagy költők iránti hódolatunk sem fojthatja vissza azt a megjegyzést, hogy szavaik kezdenek avulni már.

A mi megtörtént a költővel, arra számíthat a proféta, az apostol, a reformátor is. Ezt fényesen bizonyítja az, hogy bibliánk háromszáz éves magyar nyelve helyett a tudomány legjobb erejével újat s megfelelőt igyekszik teremteni.

»A Krisztus evangéliuma mostani értelmünk szerint az, hogy az ember dicsőítse meg magát az emberek között való jó cselekedetekben . . .«

Ime az *unitárius* szószék!!

Egy érdekes kis füzettről teszek még megemlítést, mely tartalmazza Boros Györgynek a *munkás emberekhez* intézett felolvasását: »*munka és munkaszünet új világitásban.*«

Legelől jelszónak ezen egyszerű szavak állnak: »*A munka nemesít.*« »A ki egy asztalt, vagy lakatot, testi és lelki erejéből kitelhető tökéletességgig megkészít, az *nemesi levelének* a címét már fölírta . . .«

»Ki nem ismeri a kőfaragó munkáját? Lám egy hatalmas darab durva nyers kő kerül keze alá. Az a kő, a melyet az út szélén ezer meg ezer ember látott s némelyek boszankodva néztek, mivel utjukba állott! A kőfaragó szerszáma alá veszi és kezdi darabolni le róla a fölösleges részt, addig kerüli, addig dolgozik vele, mignem egy épületdész válik belőle és miként amott az iparos palota homlokán megszólal, mint egy-egy *élő* alakja az *ipar, a szorgalom vagy a munka magasztos eszméinek.*«

Világos, könnyen érthető nyelven van azután elmondva, hogy miként az iparos műhelyben a princípális vezetése alatt folyik a munka, ugyanugy a testben is a *lélek* az irányt adó és a legkisebb és legegyszerűbb munka is csak úgy tökéletes, ha az illető munkás *egész lelkével* dolgozik azon és »*hogy az embernek a maga műhelyében rendet kell tartani* . . .«

Későbbi helyen érdekes, a mint a felolvasóból kitör az *unitárius ember philosophiája* és lelkesítően biztatja a gyülekezet embereit, kik valószínűleg valláskülönbség nélkül gyülekeztek körébe, hogy »*Isten nem a munkával büntette az embert. Hogy a munka nem csapás, nem átok, nem is büntetés, hanem áldás!*« . . . a legelső magyar ember, a királytól elkezdve, mindenki dolgozik, dolgozni kell, mert ha nem dolgozik, Isten kiüzi őt ebből a gyönyörű szép édenkertből, *a mi áldott Magyarországunkból.* Minket munkásokat, az egyiket kalapácscsal, a másikat tüvel, egyiket karddal, a másikat tollal, *a honvédelem eme legbiztosabb fegyverével,* mint lángpallósokkal állított az Édenkert kapujához, hogy abba be ne törhessen az idegen és attól visszauzessék a henye, a munkátlan, az a ki here módon akar élni a más keze után.«

De van még e kis felolvasásban egy nagyon *tanulságos* hely, mely nemcsak a közönséges munkásoknak. hanem én úgy érzem, mintha kivétel nélkül *mindnyájunknak* szólna, hogy »a magunkét, a kezünk között levőt nem becsüljük kellőképen, megunjuk és kicsinyeljük. Az *iparos, a kereskedő* munkáját csupa időtöltésnek nézi a magáéhoz mérten. A *csizmadia* elvétette pályáját, hogy

nem lett *czipész*, a *czipésznek* uglátszik a *bankárságra* van valódi tehetsége, a *kádár műasztalos* kellett volna, hogy legyen, a *szobafestő* pedig lehetett volna *arczképfestő*. És így tovább le a néptanítóig, a ki tanárnak tartja magát, a gymn. tanárig, a kinek csak az egyetemi tanárság ér valamit, a képviselőig, a ki *miniszterszékre* tekint irigy szemmel.«

Ki ne ismerne e helynél a *való életre!* És szól ez az igazmondás első sorban nekünk asszonyoknak is, kik annyiszor nem tudjuk beletalálni magunkat saját sorsunkba, foglalkozási körünkbe, otthonunkba.

Ebből kifolyólag nem tudom megállni, hogy daczára ujságunk szűk terének, ez alkalommal még egy kedves kis könyvet ne ajánljak nő olvasóinknak: *Az »Édes otthon«-t Gannet C. Vilmos angol írótló Boros György fordításában.*

Ha úgy találták esctleg, hogy az eddig ismertetett munkák komoly tartalmuknál, fontos kérdéseiknél fogva nőknek kevésbbé alkalmasak, ime egy női lélek számára írott könyvecske — egy prózában írt valóságos kis *költemény!*

A czimlapon egy fészket rakó kis fecske. . . . Az első lapon ismét egy ágon ülő éneklő kis madár, míg a második fordításnál a bibliának eme lakonikusan egyszerű szavai tűnnek szemünkbe: *»Házunk Istentől leszen, nem kézzel csinált.«*

7 kis fejezetre oszlik a munka: *»A ház építése«, »Házi butorzat«, »A szépség eszménye«, »Virágok a szobában«, »A könyvek«, »Vendégeink«, »A kedves együttlét«,*

Az egésznek törekvése, hogy megértesse velünk asszonyokkal, hogy ne a nagy áldozatokkal megszerzett pompa, fény, hanem a *békés léleknek összhangja* nyilvánuljon otthonunknak nemcsak belső életében, hanem külső berendezésénél, díszítésénél is, ez tegye *széppé* házunkat.

Grimm Michel Angelojából idézi ezt a gyönyörű gondolatot: *»A szépség eszménye az egyszerűség és nyugalom.«*

Azt hiszem minden unitárius nő velem érzi e mondat szépségét és mélységét.

A virágokról írva, idézi *Jézus* szavait: *»Tekints a liliomokra«* és *Mahomed* mondását: *»Ha valakinek kenyere van mindkét kezében, az egyik darabot ki kellene, hogy cserélje a narcziss virággal, mert a kenyér igaz, hogy táplálja a testet, de a virágok a lelket táplálják.«*

Szükséges-e, hogy még többet, még *szébbet* idézzek e gyönyörű kis műből? Van-e unitárius asszony, ki ne óhajtáná az *imakönyve* mellé helyezni e kis könyvet?!

Az utolsó fejezet: *»A kedves együttlét«,* mely poétikus módon magyarázza, hogy a házi *»légkör«* olyan legyen, *»mint a há-*

zon kívül a harmatos, csöndes mezőkre szétáradó napsugár ,
» . . . mint egy szüntelen énekelt szerelmi dal, melynek nincsenek szavai s a mely mindig azt fejezi ki : »milyen boldogság, hogy mi *együtt* élünk.«

Egy mindent átható *zene*, melyet bár nem hallunk, mindennap egy »*jó reggelt*«-tel kezdődik és az álomba szenderülő »*jó éjszakát*«-tal végződik,

És mégis azt mondja a másik lapon : »jobban szeretni az *eszményt*, mint egymást«, mert *Emerson* szavait ismételve hirdeti:
»Egy jobb társadalom megteremtésére csak azok vállalhatnak vezérszerepet, a kik azért gyönyörködnek egymásban, *mivel mindketten gyönyörködnek az öröktörvényekben . . .*«

Hát nem egy valóságos *köttemény* ez az egész?

A vége szinte *észrevétlenül* gördül rimekbe, mintha *magától* olvadna össze egyetlen bájos költeménynyé :

»Paradicsomról álmodám,
Hegy, völgy fénylett napsugarán,
Kristálypatak, zöld lombszegély
Kedves, de ezzel föl nem ér
Semmi a csillagok felett :
Hogy együtt voltam ott veled.

Álmomba majd megnyílt az ég --
Az Istenhez közel valék,
Angyalsereg a fénykörön,
Dicshymnus, áradó öröm,
S mi sem vevé meg lelkeket,
Szébb, hogy együtt voltam veled.

Fölébredék. Édes való
Tündéri álmra mi jó.
Jó otthonunk -- maga az ég -
Előcsarnoknak itt elég.
Dologbíró kezem, kezéd,
S imádkozom együtt veled.

— — — — —
Együtt szövünk eszményeket,
Valóhoz való ábrándképeket,
A gond, bánat egyet lever,
Kettőnek osztva -- nem teher.
S ha új hazánkba út vezet,
Mindig megyek együtt veled.»

(Folyt köv.)

Perczelné Kozma Flóra.

Unitárius nők a multban.

Özv. Tóth Ferenczné, szül. Benkő Zsuzsánna.

Szül. 1823. meghalt 1895. aug. 9-én.

Ez a név teljesen ismeretlen a „Nők Világa“ olvasóinak nagy része előtt. De nekünk, a kik életében ismertük a hozzá fűzött személyt, egy magasztos fogalmat fejez ki. Jelenti a női lélek lemondását a világ hiábavalóságairól, önmegtagadását az idő és kor divatos hobortjaival szemben, a takarékoság erényét az élet sokféle kívánalmi közben, a vallásért való rajongást az emberek közönyössége mellett, az áldozatkésztséget a kor önző légkörében s az egyház hő szeretetét az idők hideg áramlataiban. És mi ezekben látjuk körvonalozva a nő eszményi képét, igazi hivatását. A mint nincs rútabb egy földhöz ragadt, önző, hitetlen és minden nemesebb ügy iránt érdektelen nőnél: úgy nincs dicsőbb, s az angyalokról alkotott fogalmainkat semmi sem közelíti meg inkább, mint az a nő, ki szívében hordozza az emberiség ügyét, munkálja a vallás és egyház fölvirágzását, lelkének drága kincseit oda áldozza a mások boldogítására.

Valóban ez és ilyen volt Tóth Ferenczné szül. Benkő Zsuzsánna, a ki ott is hitt, a hol mások kétségbe esnek, ott is lelkesült, a hol mások lemondottak és ott is telve volt nemes idealizmussal, a hol más keblet a rideg valóság egészen sivárrá tett. Unitárius mesterné volt Hom.-Szt.-Pálon. Oly időben élt, a mikor az ilyen állás alig biztosította a megélhetés leglényegesebb föltételeit. De az ő szorgalma és takarékosága az egyszerű lakot a boldogság és anyagi jólét templomává változtatta át. A férje állásával járó szűkös jövedelmet az ő ügyessége és találékonysága által a helyi viszonyokhoz mért úton és módokon gyarapította. Megmutatta, hogy a kevés jövedelem mellett is panaszolkodás nélkül, önmegtagadó szorgalommal és takarékosággal miként lehet független anyagi helyzetet teremteni, sőt miként lehet a közügy oltárára is áldozatot hozni.

Tóth Ferencz nyugalomba vonulása után Székelyudvarhelyre költöztek. Gyermeük nem lévén, ketten laktak. Itt a kis család rendezésén kívül igen alkalmas tér nyílt az egyházi élet ápolására. És abban a kis körben, a melyben megfordúlt, derekasan fel is használta a kedvező alkalmat. Mint egy apostol, buzdított, lelkesített, s az unitárizmus keresetlen igazságait terjesztette. Idős korában lett unitárius, de midőn megismerte szent vallásunkat, annak igazságai teljes mértékben betöltötték szívét, lelkét. Az egyházi élet minden mozzanata érdekelte. Különösen a székelyudvarhelyi egyházközség felvirágzását hordozta szívében. Egyszerű lelke megérezte a veszélyt, mely ennek

elhanyagolásával egész egyházunkat fenyegeti; de látta az áldást is, mely ennek felvirágoztatása nyomában egész egyházunkra száll.

Az egyház iránti lángoló szeretetet nemcsak szóval hirdette, hanem tettel is bebizonyította, tudván, hogy „a hit jó cselekedetek nélkül halott.” Mintegy tizezer koronát érő vagyónának általános örökösévé a székelyudvarhelyi unitárius egyházközséget tette. És ezzel annak alapkövét letette s legelső nagyobb jótevője lett. Az áldozatnak nem mindenütt egyenlő az értéke. Hol nagyobb a szükség, ott becsesebb az áldozat is. Akárhányszor kis áldozat nagy czélokat valósíthat meg. A Tóth Ferenczné hagyományának kiváló nagy erkölcsi értéke van a székelyudvarhelyi egyházközségre nézve, mert általa rugót adott a további haladásra és fejlődésre. 1890-ben meghalt férjét követte 1895. aug. 9-én 72 éves korában, de csak testileg távozott el innen. Szelleme itt van közöttünk. Él, lát, működik s az egyházi élet fejlesztésére lelkesít. Ez a szellem szól ma a mi buzgó unitárius nőinkhez: Tegyétek össze a ti jó lelketek kincseit. Építsetek tovább azt a templomot, melynek alapkövét erőmhöz képest letettem. Közületek sokan még szélesebb körben forognak, tágasabb mezőben működnek. Egy kis önmegtagadás nagy áldást hozhat egyházi életünkre. Az unitárius nők mindig megértették az egyházzal szemben tartozó köteleességeiket. Ha összeteszitek egyenkint kicsiny erőiteket, nagy eredményt értek el. Egyesüljetek hát a nemes munkában, hogy az egyház, mely életetekben az igazság, tisztaság, egyszerűség és világosság igéivel táplálja lelketeket, halálotok után is megemlegesse neveteket. Építsetek egy értelemmel, egy akarattal s közös lelkesedéssel Székelyudvarhelyen templomot!!

Vári Albert.

Az ember azáltal lesz nagygyá, ha szeretettel követ magasabb eszményeket. Ezeknek az elérhetetlenségében rejlik legfőbb erényük. Ott élnek előttünk örökké mint eszményképe annak, a mivé lenni szeretnénk.

Annyi minden van az életben, a min javítani kellene, annyian vannak, a kiknek vezetésre, segítségre van szükségük, hogy életünk folyamán folyton ilyenekkel jövünk érintkezésbe. Vigyázzunk hát, nehogy elmulasszuk, mikor ránk kerül a szolgálat sora s nehogy gondtalanul haladjunk el azok mellett, a kiknek a felsegítésére rendeltetünk Istentől.

„A magyarországi és erdélyi unitáriusok.“

(„The Hungarian and Transylvanian Unitarians.“)

Ezen czimmel jelent meg az elmúlt hónapban Londonban egy minket közelről érdeklő kedves kis kötet a Tagart Lucia kisasszony szerkesztésében. A könyv Ferencz József püspöknek van ajánlva, mint a szerző tisztelt és nagyrabecsült barátjának, a czimképen pedig kolozsvári díszes új gimnáziumunkat s mellette templomunkat látjuk viszont. Mindezek már az első pillanatban oly kellemesen lepnek meg, hogy örömmel s a legnagyobb érdeklődéssel kezdünk a füzet áttekintéséhez. A bevezetésben Tagart kisasszony elmondja, hogy a következőkben összegyűjtötte egy részét azoknak a visszaemlékezéseknek, leveleknek, hirlapi cikkeknek, melyek 1901 szeptember havában megörökítették angol unitárius barátaink magyarországi útját; köszönetet mond egyúttal Sharpe Emilia kisasszonynak, a Channing House iskola egyik kedves igazgatónőjének is, ki nagy segítségére volt egyes részek összeállításában.

A könyvnek minden fejezete nagyon érdekes, ismerős nevekkel, kedves jó barátokkal találkozunk lépten-nyomon s minden lapon ismételten; igazán büszkén és boldogan olvassuk angol hitrokonainknak irántunk érzett szeretetét, ragaszkodását. Tagart kisasszony mindjárt az elején elmondja édes atyja magyarországi útját, mely fájdalom, végzetes kimenetelű volt. Eljött hozzánk, hogy vigaszt hozzon nekünk az 50-es évek elnyomott szenvedései között, de hazájába nem térhetett vissza soha többé.

Ő volt az első úttörő, ki felkereste hitrokonait a távol kelet bércei között, utána mind többen és gyakrabban jönnek hozzánk angol és amerikai barátaink, míg végre 1901-ben 30 tagból álló társaság látogat meg s lelkesedéssel, elragadtatással, a legnagyobb elismeréssel adózik a nálunk nyert vendégszeretetért. Utazásuknak minden nevezetesebb eseménye meg van örökítve e könyvecskeben s külön fejezetekben írja le a budapesti fogadtatást, az aradi utat, a dévai várat, a vajdahunyadi és gyalári kirándulást, Tordát, Toroczkót és végre Kolozsvárra érkezik. Az itt töltött napokat majdnem óráról-órára a legnagyobb részletességgel tárgyalja. E kedves visszaemlékezéseket olvasva, újra átéljük képzeletünkben azokat a szép szeptemberi napokat, melyeknek emléke kitörülhetetlenül bevésődött a mi lelkünkbe is és hálával eltelve olvassuk a következő lapon a Tagart kisasszony beszámolóját, melyet az utazás után otthon, Londonban mondott el a Central Postal Mission egyik gyűlésén. Jól esik az a tudat, hogy igyekezetünk mindenütt a legnagyobb

elismerésre talált, e látogatás még szorosabbra fűzte az angol és magyar hitrokonok közötti erős baráti, testvéri kötelékeket.

Az úti leírások befejezése után Dunkerley T. lelkész úr elősorolja s röviden ismerteti azokat a magyar unitárius teológusokat, kik Londonban és Oxfordban tanultak 1860-tól 1901 ig, továbbá azokat a hölgyeket, kik a Channing House iskolában élvezték a kedves Sharpe kisasszonyok vendégszeretetét 1892-től napjainkig, mert az utolsó növendék, Boér Lenke kisasszony Tövisről, csak pár hete tért vissza másfélévig tartó angolországi tanulmányútjáról.

Nem részletezhetem tovább az előttem fekvő kis munkát, melynek pedig minden fejezete nekük kétszeresen értékes nemcsak azért, mert jó barátok írják forrón szeretett hazánkról, iskolánkról s annak vezetőiről, de azért is, mert e könyvecske nagy szolgálatot tesz nekünk külföldön, hol még oly keveset tudnak rólunk s fájdalom, nagyon sokszor téves az a kevés is, a mit tudni vélnek.

Bár lenne e könyvnek mentől több olvasója angol és magyar hitrokonaink között egyaránt!

F. E.

Mindaz, a mi nagy, a hi hasznos, a magunk megtagadásából ered, sőt annak a hatása alatt keletkezett az is mind, a mi szépet a művészet teremt.

A helyett, hogy azt mondjuk, hogy az ember a körülmények alkotása, jobb lenne azt mondanunk, hogy az ember a a körülmények alkotója. A jellem az, a mely a körülményeken kívül építi fel az életet. Ugyanoly anyagból épít egyik palotát, a másik kunyhót, áruházat az egyik, mulatót a másik. A téglá és mész mindaddig csak mész és téglá, mignem az építész keze mást nem alkot belőle.

Hiába keresünk termékenyebb talajt, a hol könnyebb a megélhetés, szerencsésebbek a körülmények, szabadabb a mozgás, jobbak az emberek, nem ebben rejlik a boldogság. Hanem lelkünk magasabb réptében, nemesebb elveinkben, melyekből kifolyólag önmegadással türjük meg azt, a mi reánk van mérve. Ezek világítsák meg belső világunkat, vezessenek az igaz útra és nyissák meg előttünk a mennyei országot még földi életünkben is. Ha nem tudjuk méltóan betölteni azt a helyet, a melyre Isten helyezett, ugyan miért helyezett volna oda?

A leányokról.

— Csevegés. —

A kedves szerkesztőség szíves biztatására, elcsevegek egyetmást leányainknak.

Ismerem azt a jó szokásukat, hogy szeretnek hallani és tudni mindent másokról. Majd hogy ki nem furja oldalukat a kíváncsiság, hogy vajjon ki szekere állott meg a Liláék kapuja előtt. Egy csinos férfi s egy fiatal ember szállott ki belőle. Bizonyos, hogy városi urak A kocsiról meglehetett ismerni. Bárha nem is egészen bizonyos előttük, de hiszik, hogy az idősebb ur a nagybácsi, valami magasrangu hivatalnok, a fiatal egy nagyreményü gavallér. Fogadni lehetne rá, hogy kérőbe mentek. Ez a téli bálozás eredménye Tudtam én s mondtam is apámnak, hogy már itt van az ideje, hiszen elmúltam 17 éves, báloztasson. De hallani sem akart róla.

Annyira sértette az ambíciómat, midőn röviden csak annyit mondott: hol jár az eszed, hisz' te még csak gyermek vagy. Pedig nem is úgy van, mert lám, már egy fél éve járok hosszú ruhában, s egy egész éve, hogy a „felsőbb“ (értsd m. kir állami felsőbb leányiskola beunlakással, angol és francia társalgási nyelvvel, naponta 2 egész óra sétával, önképzőköri színelőadásokkal stb. stb.) kijöttem és itthon vagyok, nagyleányoskodom, olvasom a napi lapokat, járatok női divatlapot és nem tanulok. Fúj, brr, milyen unalmas az a lezckemagolás. Inkább szemelnék borsót, paszulyt, meg lencsét egész délelőtt, mintsem törjem fejemet azon a mihaszna alkotmánytanon, meg algebrán. No a chemia még nem volt oly nagyon unalmas, mert azt egy kedves tanár tanította. Szerintem az volna helyes, hogy a leányokat csak tanárok tanítsák. Minek kell oda arra az egyetlen székre is leány, mikor a padokban mind csak lányok ülnek. S aztán nincs is olyan tekintélye a leánytanárnak. Furcsa, mit is kell leánynak diploma!

No már én nem helyeslem. — — — — —

Elég lesz már kedves kisasszony. — mondá a nagybácsi — hadd szóljak én is egy-két szót. Először tetszett alaposan tévedni, mert az a férfi ur a tagosító mérnök, az a fiatal ur a segédje. Azoknak ám nem leány, hanem föld kell.

De, ha meg nem sérteném egy kérdéssel, mi köze van magácskáknak a szomszédok dolgához, s még inkább a házassághoz. Talán bizony fél már a vénleányságtól.

No nem is csodálom, mert magok azt hiszik, hogy csak a fiuknak és a szegény leányoknak kell olyan hosszasan tanulni. A fiuk nehéz fejüek is, meg aztán belőlük kell hogy legyen

hivatalnok, tanár, vagy mérnök, tehát nekik tanulni kell. A szegény leány életmódról gondoskodik s azért tanul. De már akinek az apja nagyhivatalnok, birtokos, egyetemi s főreáliskolai tanár, az csak nem tanulhat vénségéig Ugyis mi hasznát venné! Az ilyenek lesznek nagy leányok, az ilyeneknek vannak gavallérjaik, akik mulattatják őket, az ilyenek báloznak, tenniseznek, jourokra járnak, vendégeket fogadnak s egy keveset zongoráznak.

Mindez nagyon szép — szól a nagybácsi — s mégis nem okos, nem helyes dolog. Ha tudnám, hogy nem bántom meg, azt mondanám: helytelen volt a kezdete, még helytelenebb a folytatása és rossz lesz a vége. Ugyan-ugyan gondolják meg, elég-e az a tudomány egy életre, a melyet magok az iskolában felszedtek? Jusson csak eszökbe, hány órát elsvindléroztak. Ne feledjék el, hogy hajdan magocskák is voltak éretlen kis fruskák, a kik bizony felit se értették meg annak, a mit tanultak s a másik fele szép lassan elpárolgott.

Ha ezt bár félig beismerik, nem az következnek-e, hogy mielőtt a messzi jövőbe gondolnak, hoznák rendbe egy kissé a szénájokat. Először is, másodszor is és harmadszor is, tanuljanak még egy keveset. Ha meg nem sérteném, azt ajánlnám: vegyék elé a magyar történelmet, de most már ne a tankönyvet, a melyet különbenis beadtak az antiquariushoz, hanem egy nagyobbacskát. De ne is egyenesen az egész nagy Szilágyit*, hanem egy jóval kisebbet, s még inkább csak egy monographiát. Lapozgassák, fontolgassák. Keressék benne a magyar jellemet, a magyar vitézséget s a hazaszeretetet, no meg aztán az eseményeket is, Ezuttal csak ennyit ajánl jóbarátjok

Anikó néni.

Ne képzeld, hogy más, hogy több lehetnél, ha külömb sorsod, külömb helyzeted lenne. Épen, az, a mit leginkább kárhoztatsz, a küzdelmek s a csapások, vannak olykor leginkább a javadra, A mit te akadálynak, lehangolóznak hiszel, valószínű, hogy csak Istentől nyújtott alkalom.

A jó kis testvér.

Irma tizennégy éves nogyocska leány volt, de biz' őt a kíváncsiság sok bajba sodorta.

Egyszer a nyalánkodás miatt elküldötték az asztaltól s a tálalás alatt nem volt szabad visszajönni. Nagyon fájt neki,

* Magyarország Történelme.

mert így nem mondhatta meg mamájának, melyik darab sültet szeretné kapni.

Fájó szívvel és nehezen tudott engedni a szülői parancsnak, de a végén mégis csak az lett, hogy be kellett menni a szomszéd szobába.

Nagyon meglepte a szülőket, a midőn egyszer látják, hogy a 7 éves kis Rézi fölkelt székéről és bemegy Irma után.

Rézi mindaddig ott maradt, Irmával, a míg szülői megadták az engedélyt a kijövésre, s az alatt czirogatta, csókolgatta testvérét, hogy könnyebben viselje büntetését.

Rézit szülői csókkal halmozták el nemes jószívűségéért.

Ne félj kicsiny sereg. Ugy szét van szórva a maréknyi unitáriusság nagy Magyarország térein és rónáin, hogy némi-lyik esztendő alatt sem találkozik hittestvérel. Isten csodája, hogy el nem nyeli ezeket az árvákat a sahara sivatagja vagy, hogy el nem söpri a Sirocco! Ugy van, Isten csodás védelme, az egyszerű unitárius valláshoz való gyermeki ragaszkodás és számos emberünknek apostoli buzgósága megőrzi őket. Egy erdélyi kis községben „kiprédikálta“ a papja egyik szegény leányt. A pap nem tudott róla semmit, nem is tett olyasmit, de azt nem tette meg, hogy érdeklődjék az egyszerű leány iránt, pedig látta, hogy hónapok óta nem ül a helyén a templomban. Mások, a kik jóval éberebbek, fölfedezték a tévelygő báránycát, adtak ueki képet, olvasógyöngyöt s más apróságot. Ő nem tudta fölfogni, hogy az egész marék holmi nem ért 20 fillért, csak azt látta, hogy az a buzgó öreg asszony, meg mások is járnak utána. Épen a mikor már anyyra ment ingadozása, hogy majdnem elesett, egy világi épostol fölismerte, lelket lehelt belé; a leány magához tért s ma már buzgó olvasója lapunknak.

Nyilvános köszönet. Kaáli egyházközségünkben az áldozatkész buzgóság megnyilatkozott. Ez évben a helybeli unitárius nők kegyes adományaiból egy bordo-plüs szószéktakaró készítettett 34 kor. 82 fill. értékben. E nemes czélra adakoztak: Szakács Ferenczné 3 kor., Szöcs Györgyné 2 k., Nagy Imréné 1 k., Boér Ferenczné 1 k., Szakács Mártonné 1 k., Marosi Mária és Juliánna 1 k., Nagy K. Dénesné 1 k., Boér Józsefné 1 k., Bálint Lajosné 1 k., Lukács Jánosné 1 k., Tökés Mózesné 1 k., Marosi Zsigmondné 1 k., Szász Jánosné 1 k., Ifj. Mátyus Ferenczné 50 fill., Szöcs Ferenczné 40 f., Özv. Mátyás Gergelyné 50 f., Farkas Józsefné 30 f., Ifj. Dániel Istvánné 60 f., Tökés Gergelyné 20 f., Kosztin Pétorné 10 f., Özv. Varga Sándorné

10 f., Ifj. Varga Sándorné 20 f., Kutasi Györgyné 36 f., Id. Kutasi Jánosné 20 f., Szakács Zsigmondné 40 f., Molnár Pálné 20 f., Szász Péterné 40 f., Májai Józsefné 20 f., Mihály Andrásné 20 f., Fábíán Agnes 20 f., Nagy Ágnes 60 f., Szász Juliánna 20 f., Molnár Ferenczné 20 f., Dobos Mártonné 20 f., László Miklósné 10 f., Ifj. Lukács Mihályné 20 f., Özv. Szakács Józsefné 40 f., Fábíán Viktorné 40 f., Szakács Zsuzsánna 20 f., Fábíán Jánosné 20 f., Adorján Sándorné 20 f., Kovács Sándorné 40 f., Szöcs J. Józsefné 10 f., Hajdu Imréné 40 f., Fábíán Józsefne 40 f., Id. Mátyus Ferenczné 20 f., Vitális Ferenczné 40 f., Kutasi Zsuzsa 60 f., Vas Jánosné 40 f., Fábíán Katalin 40 f., Nagy Rozália 40 f., Kosztin Miklósné 20 f., Györfi Györgyné 40 f., Nagy Vilma 20 f., Hegedüs Györgyné 20 f., Szakács Sándorné 40 f., Csók Lajosné 10 f., Atyim Lászlóné 40 f., Kutasi Istvánné 40 f., Özv. Kutasi Józsefné 40 f., Kilyén Miklósné 20 f., Atyim Györgyné 40 f., Dániel Ferenczné 50 f., Dániel Gáborné 60 f., Kilyén Károlyné 40 f., Mátyus Józsefné 40 f., Orbán Lászlóné 20 f., Györfi Zsigmondné 40 f., Dobos Ferenczné 40 f., Dobos Sándorné 80 f., Csorba Istvánné 30 f., Lukács Mihályné 10 f., Tökés Ágnes 20 f., Csók Anna 10 f., Kis Miklósné 20 f., Hegedüs Károlyné 40 f., Orbán Sándorné 40 f., Tóth Jánosné 20 f., Májai Zsuzsa 20 f., Özv. Dániel Istvánné 40 f., Györfi Mihályné 30 f., Veres Juliánna 40 f., Majláth Ferenczné 40 f., Kis Mihályné 20 f., Kis Dánielné 40 f., Blága Istvánné 40 f., Zecses Ferenczné 20 f. Összesen 39 kor. 26 fill. E helyen nem mulaszthatom el hálás köszönetet mondani egyházközségem nevében Veress Ilonka kisasszonynak, ki e szószéktakaró elkészítését buzgóságból volt szives magára vállalni. Valamint nem hagyhatom említés nélkül, hogy Szakács Ferencz és neje Gál Ágnes, Ferencz fiok konfirmálása emlékére egy díszes urvacsorai tányért ajándékoztak 11 kor. értékben. Dobos Lászlóné 4 kor. értékben egy urasztali abroszt, if. Mátyus Ferenczné 1 kor. értékben egy urasztali kendőt adományozott. Midőn e jókedvű adakozóknak nyilvánosan is köszönetet mondok, egyszersmind amaz óhajtásomnak adok kifejezést, vajha e nemes buzgóság többször is megnyilatkoznék egyházközségünk életében.

Kaálban, 1903 április 18-án.

Kelemen Árpád, lelkész.

TARTALOM: Az iskolaév végén. F. Gy. I. — Könyveinkről. Perczelné Kozma Flóra. — Unitárius nők a multban Vári Albert — A magyarországi és erdélyi unitáriusok. F. E — A leányokról. Anikó néni. — A jó kis testvér. — Ne félj kicsiny sereg. — Nyugtázás, —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.